

4. PREVENTIVNI PROGRAMI

4.2.2 ZORA

Pregledanost ciljne skupine žensk programa ZORA (20–64 let) v zadnjem triletnem obdobju (1. 7. 2018–30. 6. 2021) je dosegla mednarodno priporočeno mero 70 %. Od vseh 156.703 registriranih izvidov presejalnih brisov materničnega vratu ciljne populacije v letu 2021 jih je bilo 89,7 % opredeljenih kot normalnih, 5,1 % jih je imelo neneoplastične spremembe. Patoloških izvidov, ki narekujejo dodatno diagnostiko, je bilo 5,1 %.

ZORA je preventivni program za odkrivanje predrakavih in zgodnjih rakavih sprememb na materničnem vratu. Pregled zdravih žensk omogoča pravočasno odkritje tistih, ki imajo predstopnjo ali začetno stopnjo raka materničnega vratu (RMV). Gre za organiziran državni presejalni program, v okviru katerega se sistematično vabi na pregled vse ženske med 20 in 64 letom, ki v zadnjih treh letih niso opravile ginekološkega pregleda z odvzemetom brisa materničnega vratu. Z rednimi pregledi žensk je mogoče veliko večino nevarnih sprememb materničnega vratu pravočasno odkriti in zdraviti.

Izvajalci programa so vse ginekološke ambulante (v javnih zavodih in zasebnikov s koncesijo), vsi citopatološki laboratoriji, bolnišnice, ki zdravijo bolnice s predrakavimi in rakavimi spremembami, Nacionalni inštitut za javno zdravje (NIJZ) ter Program in register ZORA na Onkološkem inštitutu Ljubljana, ki je nosilec programa.

Kazalnika – pregledanost ciljne populacije in delež patoloških brisov:

Pregledanost ciljne populacije je odstotni delež žensk v starosti od 20 do 64 let, ki so v treh letih, kolikor je priporočeni interval med presejalnimi pregledi, opravile vsaj en pregled brisa materničnega vratu.

Delež patoloških brisov je odstotni delež patoloških izvidov brisov med vsemi presejalnimi brisi materničnega vratu.

4.2.2 Slika 1: **Delež patoloških brisov pregledane populacije v okviru presejalnega programa Zora, Slovenija, 1. 7. 2018–30. 6. 2021**

V letu 2021 je bilo od pregledane populacije v okviru presejalnega programa ZORA 5,1 % brisov opredeljenih kot patoloških.

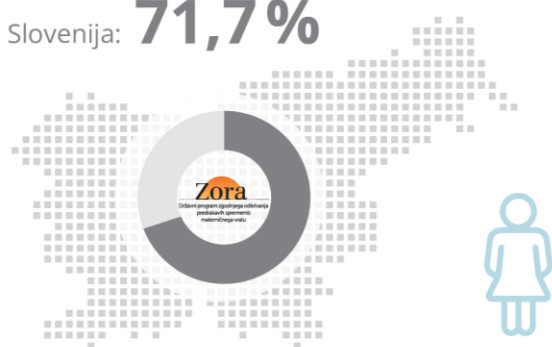
Viri: Program in register ZORA (Epidemiologija in register raka), Onkološki inštitut Ljubljana

ZORA 2021

Delež PREGLEDANOSTI ciljne populacije žensk dosega mednarodno priporočeno mero **70 %**.

Slovenija: **71,7%**

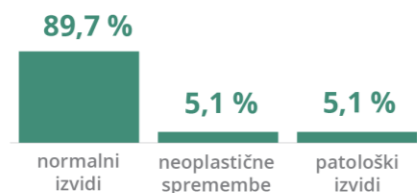

Delež preglednosti ciljne populacije žensk:

- NAJVEČJI v starostni skupini **20-24 let -83,7 %**
- NAJMANJŠI v starostni skupini **60-64 let -56,5 %**
- Pregledanost je premajhna pri starejših ženskah (50–64 let)

PRESEJALNI BRISI materničnega vratu ciljne populacije žensk

156.703
izvidov

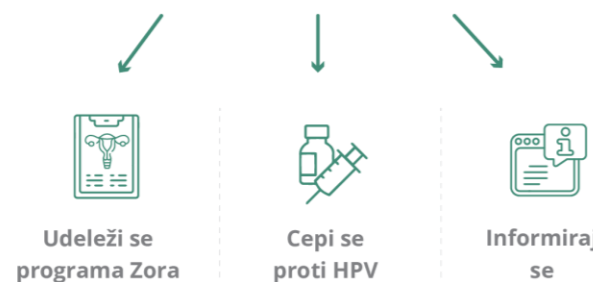

PATALOŠKI PRESEJALNI BRISI materničnega vratu ciljne populacije žensk:

NAJVEČJI delež v starostni skupini **20-24 let - 6,8 %**
NAJMANJŠI delež v starostni skupini **60-64 let - 2,3 %**

Zaradi učinkovitega **presejalnega programa ZORA** se Slovenija uvršča med evropske države z najmanjšim bremenom raka materničnega vratu.

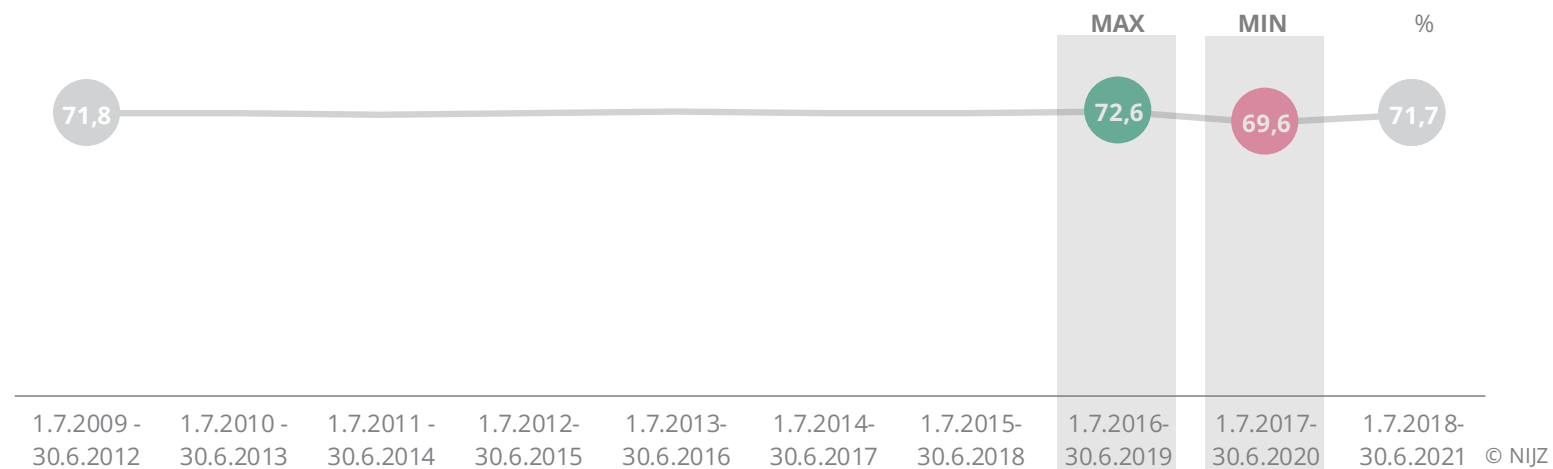

RAK MATERNIČNEGA VRATU

- **88** novih primerov
- **8,4** novih primerov /100.000 žensk
- **6,9** starostno standardizirana incidenčna stopnja

4.2.2 Slika 2: **Pregledanost ciljne populacije žensk v triletnih obdobjih, Slovenija, 1. 7. 2009–30. 6. 2021**

Viri: Program in register ZORA (Epidemiologija in register raka), Onkološki inštitut Ljubljana

Pregledanost (71,7 %) v presejalnem programu ZORA je v triletnem pregledovalnem ciklusu 1. 7. 2018–30. 6. 2021 **dosegla mejo priporočenega deleža pregledanosti**, ki zagotavlja učinkovitost programa.

4.2.2 Tabela 1: **Pregledanost ciljne populacije žensk** v desetih prekrivajočih se triletnih obdobjih po starostnih skupinah, Slovenija, 1. 7. 2009–30. 6. 2021

%	1.7.2009 - 30.6.2012	1.7.2010 - 30.6.2013	1.7.2011 - 30.6.2014	1.7.2012 - 30.6.2015	1.7.2013 - 30.6.2016	1.7.2014 - 30.6.2017	1.7.2015 - 30.6.2018	1.7.2016 - 30.6.2019	1.7.2017 - 30.6.2020	Odmik (odstotne točke)	1.7.2018 - 30.6.2021
20-24 let	90,0	89,7	88,9	87,7	88,0	86,8	85,7	85,3	81,1	+2,6	83,7
25-29	81,0	80,2	79,2	78,6	78,3	78,4	78,1	78,2	75,4	+1,8	77,2
30-34	78,9	79,2	78,7	79,5	80,6	80,4	80,1	80,1	77,7	+2,3	80,0
35-39	76,5	76,8	76,4	76,8	77,2	77,0	76,8	77,6	74,9	+2,3	77,2
40-44	77,0	76,7	75,5	75,3	75,2	74,8	75,1	75,5	72,4	+2,2	74,7
45-49	72,4	72,8	73,0	73,9	74,3	73,9	74,0	74,6	71,0	+2,0	73,0
50-54	66,5	66,5	66,7	67,4	68,1	67,9	68,3	69,4	66,9	+2,4	69,3
55-59	57,6	59,2	60,0	61,1	61,7	61,9	62,0	63,2	59,9	+2,3	62,2
60-64	49,2	50,9	51,2	52,7	53,9	54,2	55,0	57,0	54,7	+1,8	56,5

© NIJZ

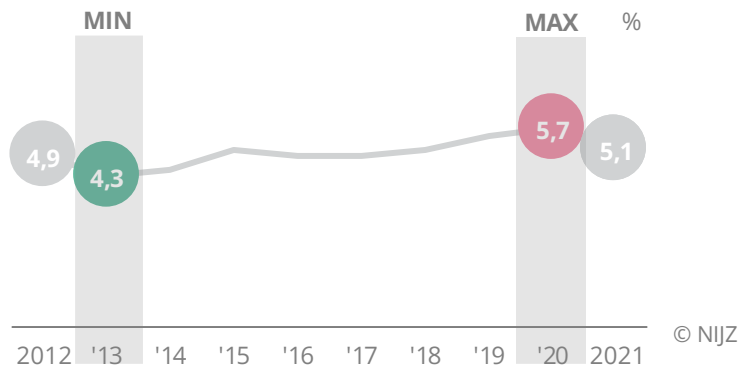
Vir: Program in register ZORA (Epidemiologija in register raka), Onkološki inštitut Ljubljana

Pregledanost v starostnih skupinah skozi čas in v zadnjih triletnih obdobjih ostaja stabilna v starostnih skupinah do 49 let, kjer je tudi največja udeležba.

V starostnih skupinah 50–54, 55–59 in 60–64 let je vidna počasna rast pregledanosti od prvega do zadnjega opazovanega obdobja, **vendar še ne dosega ciljne vrednosti 70 %**.

4.2.2 Slika 3: **Patološki presejalni brisi materničnega vratu, Slovenija, 2012–2021**

Vir: Program in register ZORA (Epidemiologija in register raka), Onkološki inštitut Ljubljana

Delež žensk, ki po presejalnem pregledu potrebujejo dodatne preiskave, **se od začetka programa ZORA manjša.**

V obdobju 2012–2021 se je delež patoloških brisov v zadnjih letih ustalil pri okoli 5 %.

4.2.2 Tabela 2: **Patološki presejalni brisi materničnega vratu po starostnih skupinah, Slovenija, 2012–2021**

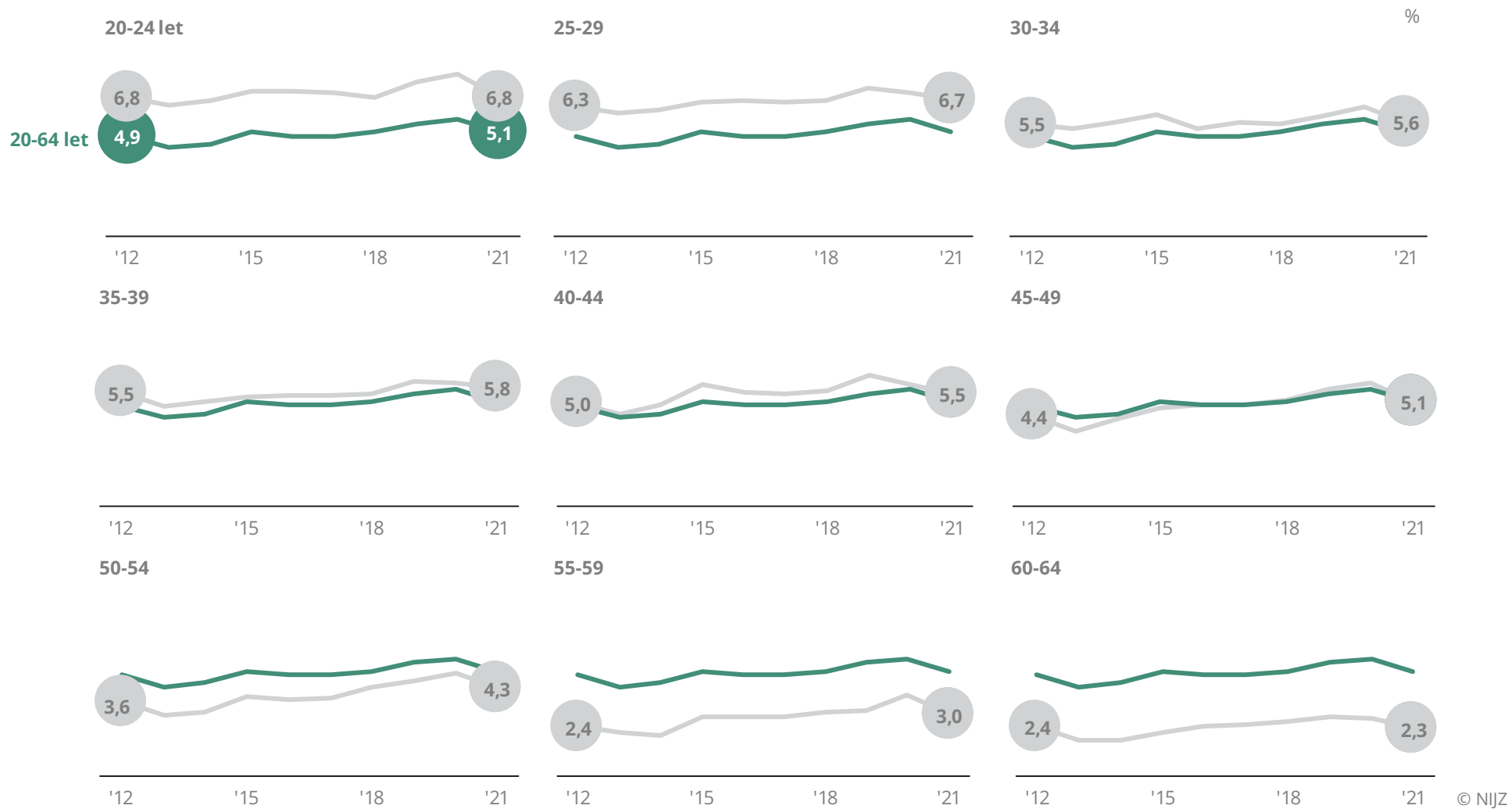
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	odstotne točke odmik 2021 / 2020
20-24 let	6,8	6,4	6,6	7,1	7,1	7,0	6,8	7,5	7,9	6,8	-1,1
25-29	6,3	6,0	6,1	6,5	6,6	6,5	6,6	7,2	7,0	6,7	-0,3
30-34	5,5	5,3	5,6	6,0	5,3	5,6	5,5	5,9	6,3	5,6	-0,7
35-39	5,5	4,9	5,1	5,3	5,4	5,4	5,5	6,1	6,0	5,8	-0,2
40-44	5,0	4,5	4,9	5,9	5,5	5,5	5,6	6,4	5,9	5,5	-0,4
45-49	4,4	3,6	4,3	4,8	4,9	4,9	5,2	5,7	6,0	5,1	-0,9
50-54	3,6	2,9	3,1	3,8	3,7	3,7	4,3	4,6	5,0	4,3	-0,7
55-59	2,4	2,1	1,9	2,8	2,8	2,9	3,1	3,2	3,9	3,0	-0,9
60-64	2,4	1,7	1,7	2,1	2,4	2,4	2,6	2,9	2,8	2,3	-0,5

Vir: Program in register ZORA (Epidemiologija in register raka), Onkološki inštitut Ljubljana

Delež patoloških brisov: **največji pri mladih ženskah, s starostjo se manjša**

4.2.2 Slika 4: **Patološki presejalni brisi materničnega vratu** po starostnih skupinah in v primerjavi s celokupno starostno skupino 20–64 let, Slovenija, 2012–2021

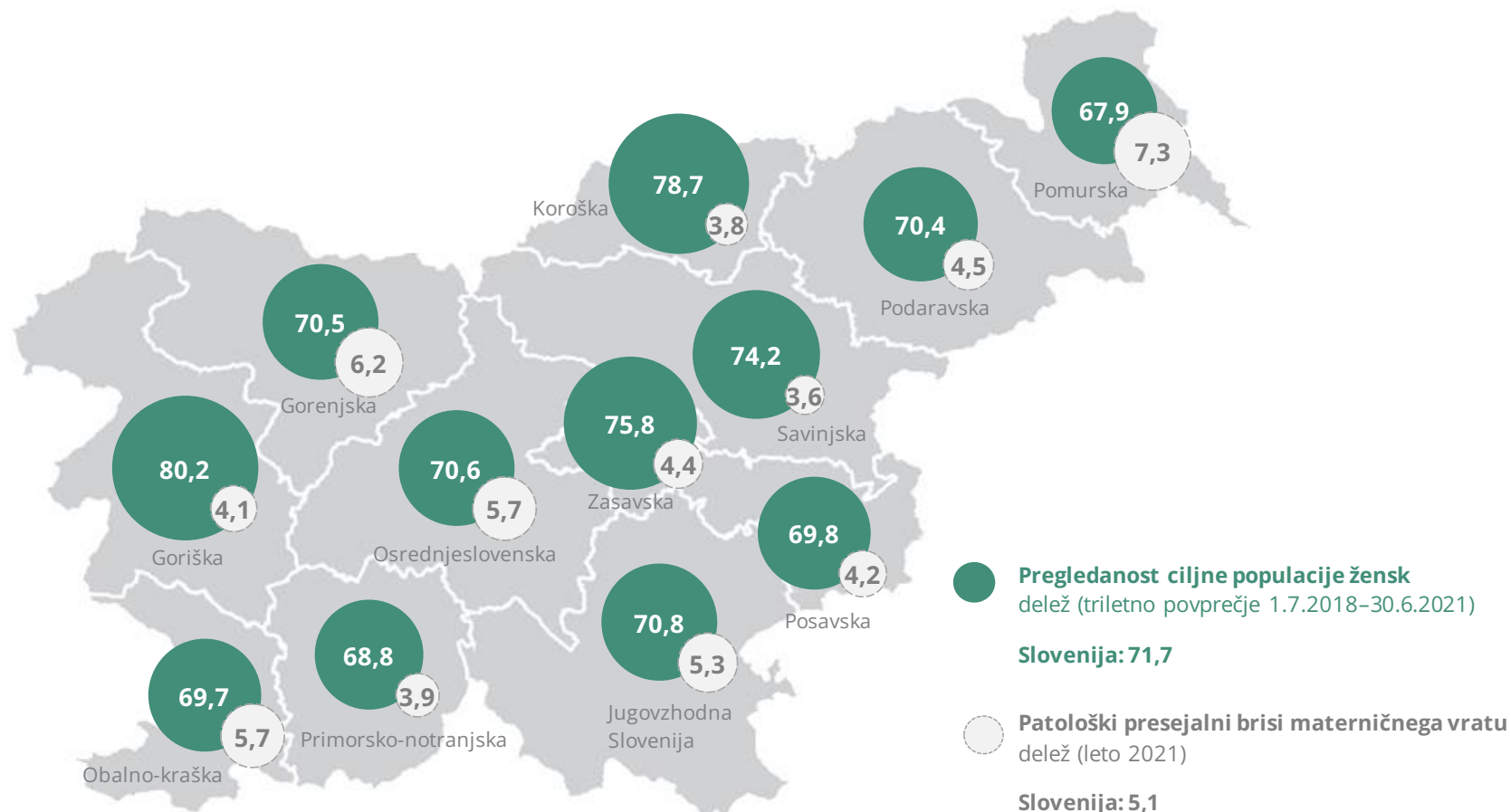

Viri: Program in register ZORA (Epidemiologija in register raka), Onkološki inštitut Ljubljana

REGIONALNE PRIMERJAVE

4.2.2 Slika 5: Pregledanost ciljne populacije žensk (1. 7. 2018–30. 6. 2021) in patološki presejalni brisi materničnega vratu po statističnih regijah, Slovenija, 2021

Vir: Program in register ZORA (Epidemiologija in register raka), Onkološki inštitut Ljubljana

4.2.2 Tabela 3: Pregledanost ciljne populacije žensk po statističnih regijah v devetih prekrivajočih se triletnih obdobjih, Slovenija, 1. 7. 2009–30. 6. 2021

%	1.7.2009 -	1.7.2010 -	1.7.2011 -	1.7.2012 -	1.7.2013 -	1.7.2014 -	1.7.2015 -	1.7.2016 -	1.7.2017 -	obdobni odmik (odstotne točke)	1.7.2018 -
	30.6.2012	30.6.2013	30.6.2014	30.6.2015	30.6.2016	30.6.2017	30.6.2018	30.6.2019	30.6.2020		30.6.2021
Pomurska	67,0	66,8	67,4	68,8	69,3	69,1	66,9	67,4	65,1	→ +2,8	67,9
Podravska	69,1	69,4	69,2	68,9	69,3	68,4	68,4	70,8	68,4	→ +2,0	70,4
Koroška	73,3	76,6	77,1	77,6	75,6	75,3	76,7	78,8	76,0	→ +2,7	78,7
Savinjska	74,7	75,0	75,0	75,1	75,4	75,0	75,9	76,4	72,9	→ +1,2	74,2
Zasavska	72,6	72,3	72,5	73,5	74,8	76,1	76,1	76,6	72,8	→ +3,0	75,8
Posavska	68,2	67,5	66,5	68,3	69,3	69,8	69,5	70,5	67,4	→ +2,4	69,8
Jugovzhodna Slovenija	71,7	71,2	70,5	71,4	72,1	72,4	71,7	71,2	68,4	→ +2,4	70,8
Osrednjeslovenska	72,6	72,7	72,1	72,3	72,0	71,6	71,6	71,7	68,4	→ +2,2	70,6
Gorenjska	72,6	72,8	71,8	71,6	72,0	71,4	70,8	71,6	69,4	→ +1,1	70,5
Primorsko-notranjska	66,8	66,7	66,3	67,5	68,0	67,6	69,0	70,3	68,7	+0,1	68,8
Goriška	78,7	78,7	78,9	80,1	80,2	80,2	79,2	79,8	75,0	→ +5,2	80,2
Obalno-kraška	68,9	68,4	67,1	67,2	69,2	68,0	68,7	68,2	66,7	→ +3,0	69,7
SLOVENIJA	71,8	72,0	71,6	71,9	72,3	72,0	72,0	72,6	69,6	→ +2,1	71,7

© NIJZ

Vir: Program in register ZORA (Epidemiologija in register raka), Onkološki inštitut Ljubljana

Pregledanost v triletnem obdobju (1. 7. 2018–30. 6. 2021) se giblje:

- od **najmanj** 68 % v pomurski,
- do **največ** 79 % v koroški regiji.

Mednarodno priporočljiv delež za presejalne programe (70 %) dosežajo v osmih od dvanajstih slovenskih statističnih regij, razen v pomurski, posavski, primorsko-notranjski in obalno-kraški.

4.2.2 Tabela 4: **Patološki presejalni brisi materničnega vratu** po statističnih regijah, Slovenija, 2012–2021

%											(odstotne točke)	
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	odmik 2021 od leta 2020	2021	
Pomurska	5,9	5,1	5,6	6,2	6,0	4,5	5,4	8,3	6,4	+0,9	7,3	
Podravska	4,9	4,0	4,4	6,2	6,2	5,6	5,6	5,6	5,7	-1,2	4,5	
Koroška	3,3	3,8	3,4	4,9	4,5	5,0	4,4	5,6	4,9	-1,1	3,8	
Savinjska	4,2	3,7	3,9	4,3	4,1	3,5	3,9	4,4	4,4	-0,8	3,6	
Zasavska	4,0	3,6	3,5	4,2	3,8	4,0	4,2	4,1	4,7	-0,3	4,4	
Posavska	6,0	4,2	3,9	4,6	4,6	4,2	5,7	4,4	4,9	-0,7	4,2	
Jugovzhodna Slovenija	5,2	4,6	4,5	4,1	4,4	4,8	6,2	5,3	5,7	-0,4	5,3	
Osrednjeslovenska	4,8	4,3	4,8	5,2	4,8	5,2	5,0	6,1	6,4	-0,7	5,7	
Gorenjska	4,8	5,4	5,0	4,7	5,3	6,2	6,0	5,8	6,2	+0,01	6,2	
Primorsko-notranjska	4,3	3,7	4,4	4,0	3,9	4,8	3,7	3,8	4,9	-1,0	3,9	
Goriška	2,2	2,3	3,9	4,5	4,3	4,7	4,6	4,4	4,7	-0,6	4,1	
Obalno-kraška	8,7	6,2	5,1	5,3	5,1	5,2	4,8	5,0	6,6	-0,9	5,7	
SLOVENIJA	4,9	4,3	4,5	5,1	4,9	4,9	5,1	5,5	5,7	-0,6	5,1	

© NIJZ

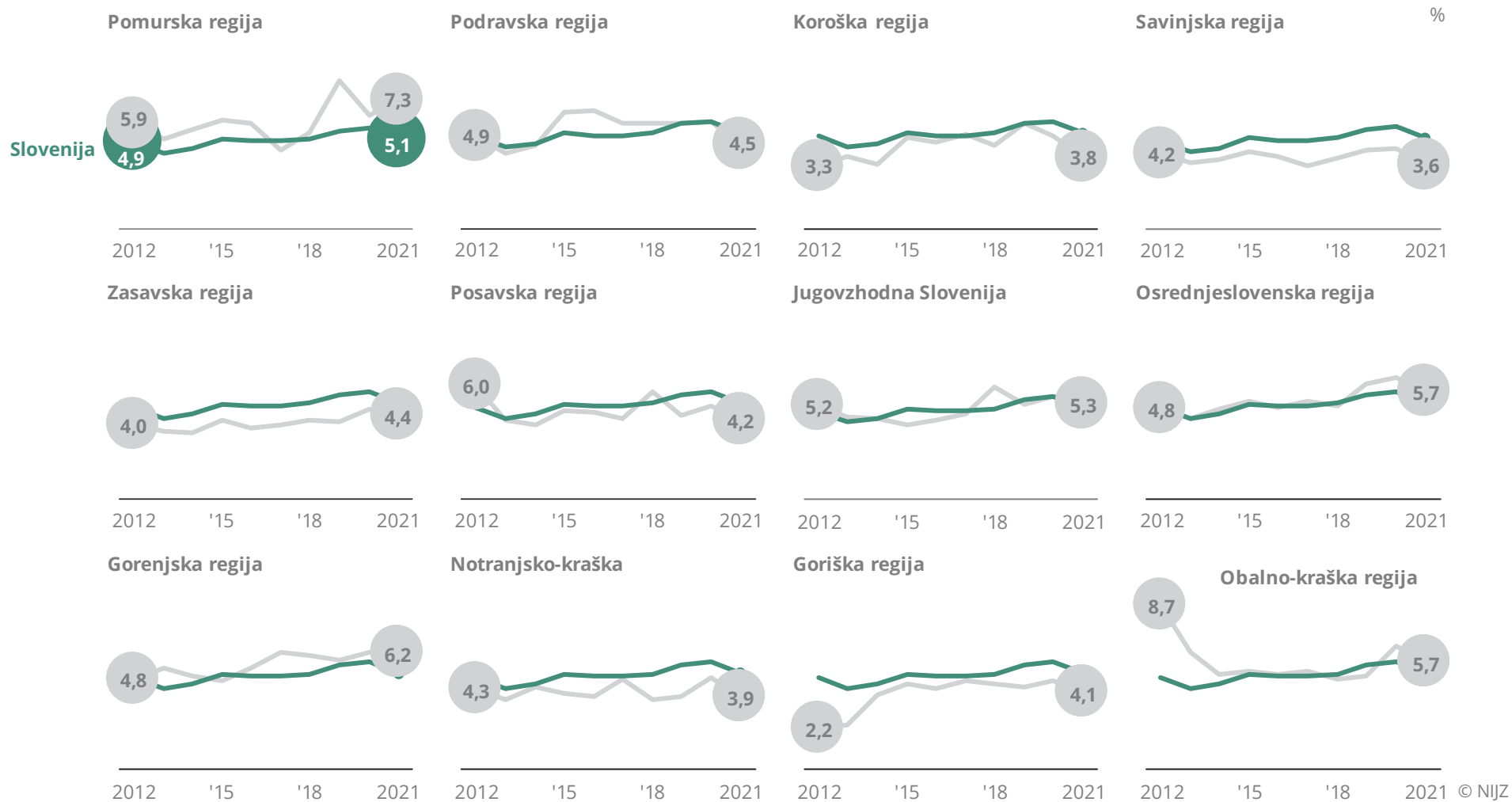
Vir: Program in register ZORA (Epidemiologija in register raka), Onkološki inštitut Ljubljana

Delež patoloških brisov se v večini slovenskih statističnih regij giblje okvirno med 4 in 5 %, najbolj odstopata:

- savinjska regija z **najnižjim** deležem 3,6 % in
- pomurska regija z **najvišjim** deležem 7,3 %.

4.2.2 Slika 6: Patološki presejalni brisi materničnega vratu po statističnih regijah, Slovenija, 2012–2021

Vir: Program in register ZORA (Epidemiologija in register raka), Onkološki inštitut Ljubljana

MEDNARODNE PRIMERJAVE

4.2.2 Slika 7: Pregledanost ciljne populacije žensk, Slovenija in nekatere evropske države, 2020

Pregledanost ciljne populacije žensk je v Sloveniji višja od večine držav, ki so sporočile podatke.

¹⁾ Razlika v metodologiji.

²⁾ Začasna vrednost.

Viri: Podatkovna baza OECD, <https://data.oecd.org/>, 27. 2. 2023

DEFINICIJE

OKRAJŠAVA	NAZIV	DEFINICIJA	DODATNA POJASNILA	ANG IZRAZ
ZORA	Presejalni program ZORA	ZORA je preventivni program za odkrivanje predrakavih in zgodnjih rakavih sprememb na materničnem vratu. To pomeni, da v sklopu programa ZORA ginekologi s pregledovanjem zdravih žensk pravočasno odkrijejo tiste, ki imajo predstopnjo ali začetno stopnjo raka materničnega vratu (RMV). Tedaj je možno z enostavnimi terapevtskimi posegi raka preprečiti ali povsem pozdraviti.		Cervical cancer screenings
	Presejanje	Presejanje pomeni pregledovanje navidezno zdravih ljudi s preprosto preiskavo ali testom, da bi med njimi odkrili tiste s predstopnjo ali z začetno obliko iskane bolezni, ki sama po sebi še ne povzroča kliničnih težav.		Screening
	Organizirani, populacijski presejalni program	Organizirani presejalni program pomeni vrsto organiziranih aktivnosti, ki zagotavljajo zadostno udeležbo ciljne skupine prebivalcev (praviloma z osebnimi vabili) ter zagotavljajo in nadzirajo kakovost vseh postopkov, od presejanja prek zdravljenja v presejanju odkritih sprememb do spremljanja kratkoročnih in dolgoročnih kazalnikov učinkovitosti programa.	Namen organiziranih presejalnih programov je zmanjšanje umrljivosti, zgodnejše odkrivanje bolezni (kar za osebo pomeni boljšo kakovost življenja) in odkrivanje predstopenj bolezni (kar zmanjša obolevnost za določeno boleznijo).	Organised, population-based screening program

OKRAJŠAVA	NAZIV	DEFINICIJA	DODATNA POJASNILA	ANG IZRAZ
	Pregledanost	Pregledanost ciljne populacije je odstotni delež ciljne skupine, ki se v določenem časovnem intervalu udeleži presejalnega pregleda.		Coverage by screening test
	Bris materničnega vratu in materničnega kanala	Bris materničnega vratu in materničnega kanala je sestavni del rednega preventivnega ginekološkega pregleda za preprečevanje in zgodnje odkrivanje raka materničnega vratu.	Pri pregledu ginekolog s posebnim loparčkom/krtičko rahlo podrsa po sluznici materničnega vratu in kanala, da pridobi vzorec celic, ki jih prenese na stekelce in pripravi za kasnejše obarvanje in preiskave s pomočjo svetlobnega mikroskopa.	Cervical smear
	Negativen izvid brisa materničnega vratu	Negativen izvid brisa materničnega vratu pomeni, da odvzete celice niso spremenjene. Izvid brisa je negativen tudi, če so v njem samo vnetne ali druge manj pomembne spremembe.		Negative for intraepithelial lesion or malignancy
	Patološki izvid brisa materničnega vratu	Patološki izvid brisa materničnega vratu pomeni prisotnost sprememb nizke ali visoke stopnje na ploščatih ali žleznih celicah materničnega vratu. Ženska s patološkim izvidom brisa potrebuje dodatne preiskave, ki so odvisne od stopnje sprememb.		Epithelial cell abnormalities

SEZNAM SLIK

4.2.2 Slika 1: Delež patoloških brisov pregledane populacije v okviru presejalnega programa Zora , Slovenija, 1. 7. 2018–30. 6. 2021	2
4.2.2 Slika 2: Pregledanost ciljne populacije žensk v triletnih obdobjih, Slovenija, 1. 7. 2009–30. 6. 2021	4
4.2.2 Slika 3: Patološki presejalni brisi materničnega vratu , Slovenija, 2012–2021	6
4.2.2 Slika 4 : Patološki presejalni brisi materničnega vratu po starostnih skupinah in v primerjavi s celokupno starostno skupino 20–64 let, Slovenija, 2012–2021 ...	7
4.2.2 Slika 5: Pregledanost ciljne populacije žensk (1. 7. 2018–30. 6. 2021) in patološki presejalni brisi materničnega vratu po statističnih regijah, Slovenija, 2021	8
4.2.2 Slika 6: Patološki presejalni brisi materničnega vratu po statističnih regijah, Slovenija, 2012–2021	11
4.2.2 Slika 7: Pregledanost ciljne populacije žensk , Slovenija in nekatere evropske države, 2020	12

SEZMAN TABEL

4.2.2 Tabela 1: Pregledanost ciljne populacije žensk v desetih prekrivajočih se triletnih obdobjih po starostnih skupinah, Slovenija, 1. 7. 2009–30. 6. 2021	5
4.2.2 Tabela 2: Patološki presejalni brisi materničnega vratu po starostnih skupinah, Slovenija, 2012–2021	6
4.2.2 Tabela 3: Pregledanost ciljne populacije žensk po statističnih regijah v devetih prekrivajočih se triletnih obdobjih, Slovenija, 1. 7. 2009–30. 6. 2021	9
4.2.2 Tabela 4: Patološki presejalni brisi materničnega vratu po statističnih regijah, Slovenija, 2012–2021	10